

Analyse van elf provinciale coalitieakkoorden rond klimaat en energie

Sinds de Provinciale Statenverkiezingen op 15 maart zijn er in 11 van de 12 provincies coalitieakkoorden gesloten. Het Regioteam Energietransitie, een samenwerkingsverband van de Nederlandse Vereniging Duurzame Energie (NVDE), Holland Solar en Energie-Nederland, heeft een analyse van die akkoorden gemaakt op issues rond klimaat en energie. Wat staat er wel (en niet) in rond de doelen voor de opwek van zonne- en windenergie? Is er aandacht voor files op de energienetten? Wat staat er over duurzaam vervoer, de gebouwde omgeving of de industrie? Daarnaast bevat deze rapportage cijfers van Kieskompas. Per provincie is in beeld gebracht hoe kiezers van verschillende politieke partijen vóór de verkiezingen dachten over klimaat en energie. Gecombineerd met de uitkomsten van de onderhandelingen levert dat enkele interessante inzichten op.

Methode

Voor de verkiezingen stuurde het Regioteam Energietransitie een wensenlijst aan de onderhandelaars van de verschillende partijen in alle provincies rond klimaat en energie. Het document was opgezet als de 'ideale' paragraaf rond klimaat en energie in een coalitieakkoord en bevatte 35 elementen. Alle definitieve akkoorden zijn nageplozen op deze issues. De rapportage bevat twee overzichten: per provincie een tabel met de scores op de 35 issues met de letterlijk teksten waarnaar verwezen wordt. En één overzichtstabel met alléén de (kleuren)score. Groen betekent: het staat erin. Geel betekent: het staat er min of meer in. En rood betekent: er staat niets over in.

Daarbij zij opgemerkt dat niet is meegewogen hoe ver een provincie al is met het behalen van de RES-doelen: alleen de afspraken uit het coalitieakkoord zijn bekeken.

In Noord-Brabant lopen de collegeonderhandelingen nog. Omdat de tijd voortschrijdt is ervoor gekozen het overzicht vast te publiceren en later aan te vullen voor Noord-Brabant.

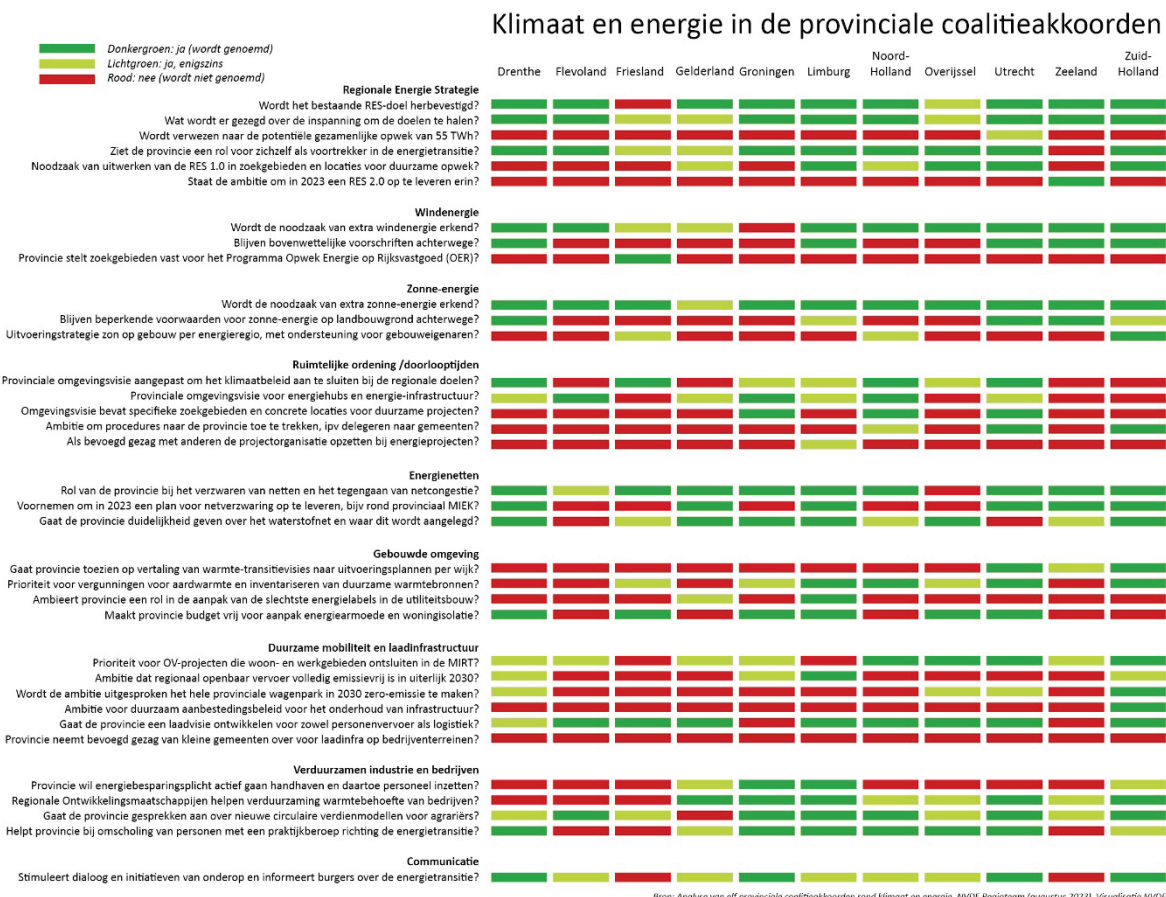
Gedeputeerden

GroenLinks levert de meeste gedeputeerden energie, namelijk drie, alle drie in de Randstad (Utrecht, Noord- en Zuid-Holland). De ChristenUnie (in Flevoland en Groningen) en CDA (Zeeland en Drenthe)

elk twee. Grote winnaar BBB zette haar kaarten niet in op energie en levert alleen in Gelderland een gedeputeerde. Dat geldt ook voor de SP (Limburg) en PvdA (Overijssel). In Friesland levert de Fryske Nasjonale Partij de energie-gedeputeerde. Opvallend is dat de VVD vooralsnog geen enkele gedeputeerde energie levert.

Provincie	Partij	Gedeputeerde energie
Limburg	SP	Marc van Caldenberg
Gelderland	BBB	Ans Mol
Zeeland	CDA	Jo-Annes de Bat
Flevoland	CU	Harold Hofstra
Zuid-Holland	GroenLinks	Berend Potjer
Groningen	CU	Johan Hamster
Utrecht	GroenLinks	Huib van Essen
Overijssel	PvdA	Tijs de Bree
Noord-Holland	GroenLinks	Rosan Kocken
Drenthe	CDA	Henk Jumelet
Friesland	FNP	Sybe Knol
Noord-Brabant	?	?

Conclusies

Regioteam Energietransitie

RES doelen

“Breed draagvlak voor voortzetting Regionale Energie Strategieën”

In negen coalitieakkoorden worden doelen en werkwijze van de Regionale Energie Strategieën over het opwekken van de duurzame energie expliciet benoemd en (her)bevestigd. Overijssel refereert zonder RES te noemen wel aan de doelen. Alleen Friesland zegt er niets over en laat haar commitment aan deze afspraken dus in het midden. Alle provincie nemen ook teksten op over het halen van doelen, Friesland, Gelderland en Overijssel in relatief ‘zuinige’ begrippen. Opvallend is dat niemand refereert aan het ambitieuzere streefdoel van 55 TWh duurzame opwek dat volgt uit de realisatie van alle RES-plannen die zijn ingediend. Realisatie daarvan vraagt dus extra regionale actie bovenop de 35 TWh die sowieso al afgesproken zijn. Behoudens Zeeland rept er ook niemand over het maken van een RES 2.0. Zes van de elf akkoorden bevatten teksten over de noodzaak om locaties verder te onderzoeken.

Zonne- en windenergie

“Noodzaak méér zon en wind onomstreden, maar bovenwettelijke eisen raken steeds meer in zwang”

Alle provincies erkennen de noodzaak van de extra opwek van zonne-energie en, op Groningen na, ook de noodzaak van de opwek van extra windenergie. Maar daarna wordt het beeld echt anders. Zes van de elf provincies kondigen bovenwettelijke maatregelen aan rond de bouw van windmolens. Dat kan gaan om een stop op nieuwe zoekgebieden, eisen aan de clustering van molens of restricties aan de hoogte. Dezelfde zes provincies hebben ook het voornemen bovenwettelijke eisen aan de realisatie van zonneparken te stellen, vooral door deze niet langer toe te staan op landbouwgrond. Het beeld bij zon en wind komt dus overeen: in Drenthe, Limburg, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland lijkt het ‘klimaat’ voor opwek van zonne- en windenergie in elk geval niet te verslechteren. Daarbij zij overigens aangetekend dat enkele provincies al beduidend verder zijn in hun opgave dan andere en die opgaves onderling ook flink verschillen van omvang. Ook hebben provincies al eerder bovenwettelijke eisen rond zon ingevoerd.

Ruimtelijke ordening

“Ruimtelijke impact van de energietransitie nog niet overal tussen de oren”

Hoewel ruimtelijke ordening één van de kerntaken van de provincie is, blijft de link tussen dit beleidsveld en de energietransitie in veel akkoorden nogal beperkt of vaag. Vier provincies geven expliciet aan de ruimte voor de energietransitie te gaan vastleggen in een Omgevingsvisie, drie refereren eraan, vier zeggen er niets over. De ruimtelijke impact van opwek, omzetting en opslag van energie wordt in drie akkoorden gedetailleerd besproken, in vier akkoorden wordt eraan gerefereerd. Slechts twee provincies ambiëren een grotere rol in de ruimtelijke planning van de energietransitie, één ander akkoord hint daarop.

Energienetten

“Provincies erkennen hun rol bij aanpak files op stroomnetten. Veel ambities rond waterstof”

Behoudens Overijssel erkennen alle provincies in meer of mindere mate dat zij in het oplossen van files op het elektriciteitsnet (netcongestie) een rol te spelen hebben. Zes provincies beschrijven wat ze daar in het kader van het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) aan gaan doen. Ook waterstof is ‘hot’. Negen provincies beschrijven hun ambities, waarvan zes in meer detail. Alleen Utrecht en Flevoland hebben het er niet over.

Gebouwde Omgeving

“Aanpak energiearmoede in helpt provincies op agenda, nog weinig planmatige aanpak woningverbetering”

De aandacht voor de gebouwde omgeving valt wat tegen, zeker in het licht van de hoge energieprijzen waarmee mensen te kampen hebben (gehad). Zes provincies benoemen dat fenomeen en kondigen beleid aan, vijf zwijgen erover.

Behoudens Drenthe, Gelderland en Flevoland bevat elk akkoord wel enige ambitie rond warmtenetten of duurzame warmtebronnen, maar enkel in Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Limburg wordt dat concreet gemaakt.

Duurzame mobiliteit

“Uitrol laadinfra krijgt prioriteit, weinig ambities rond verduurzaming openbaar vervoer”

Hoewel in negen akkoorden de noodzaak van goed openbaar vervoer in relatie tot duurzaamheid wordt erkend, leggen maar drie provincies de nadruk op OV in drukke woon-werkgebieden. De sociale functie in het landelijk gebied krijgt beduidend meer aandacht.

Alleen Limburg zegt hardop in aanbestedingen emissieloos OV te eisen, drie andere provincies hintten erop. Geen der provincies ambieert met zoveel woorden een eigen emissieloos wagenpark, al besteden drie akkoorden aandacht aan duurzaam inkoopbeleid. Alleen Zuid-Holland formuleert een ambitie rond duurzaamheid bij onderhoud van infrastructuur.

Er zijn veel ambities rond het opschalen van de laadinfra voor elektrisch vervoer: negen akkoorden gaan erop in. Alleen Groningen en Zeeland reppen er niet over. Geen van de provincies ambieert taken rond laadinfrastructuur van gemeenten over te nemen.

Industrie

“Provincies voornemens bedrijfsleven te faciliteren met vakmensen, duurzame warmte en nieuwe verdienmodellen voor boeren. Scherpere handhaving minder populair”

Vier provincies stellen de energiebesparingsverplichtingen (scherper) te gaan handhaven. Meer aandacht is er voor de verduurzaming van de warmtebehoefte van bedrijven (acht keer), waarvan vijf provincies een grotere rol voor zichzelf weggelegd zien. Negen akkoorden beschrijven hoe de provincies meer mensen willen opleiden voor werk binnen de energietransitie. En op Gelderland na

bekommeren alle provincies zich om nieuwe verdienmodellen voor agrariërs, waarbij circulariteit een rol speelt.

Kernenergie

Belangstelling voor de ontwikkelingen rond kernenergie bestaan er in de zes zuidelijke en westelijke provincies (inclusief Utrecht), maar niet in Overijssel, Flevoland en de drie noordelijke provincies.

Beeld per provincie

Het is nog lastig provincies onderling te vergelijken, omdat de ene provincie nu eenmaal kiest voor een bondiger akkoord met minder details dan de ander. Bovendien is de ene provincie ook veel dichter bij de afgesproken doelen voor hernieuwbare opwek dan de ander. Dat gezegd hebbende, zijn de akkoorden van Limburg, Utrecht en Zuid-Holland verreweg het meest gedetailleerd met bovendien een hogere score 'groen'. Aan 24 van de aangedragen 35 issues hebben zij aandacht besteed. Dat is het minste het geval bij de akkoorden van respectievelijk Flevoland en Friesland, die op minder dan een derde van de aangedragen issues tot een uitspraak komen. Zeeland, Gelderland, Overijssel en Groningen zitten in de middencategorie en scoren (net) onder het gemiddelde. Noord-Holland en Drenthe scoren net boven het gemiddelde.

Gegevens Kieskompas

Om kiezers te informeren over de standpunten van provinciale politieke partijen maakte Kieskompas voor alle provincies een stemhulp, waarin diverse vragen rond klimaat en energie waren opgenomen. Sommige van de die vragen waren voor alle provincies hetzelfde, andere werden slechts in een deel van de provincies gesteld, afhankelijk van de keuzes die de opdrachtgevers maakten. In deze rapportage zijn de kiezersvoorkeuren op alle relevante stellingen als bijlage opgenomen. De meest in het oog springende punten in relatie tot de coalitieakkoorden, staan hieronder.

Windenergie

Dat Limburg, Utrecht en Zuid-Holland niet kiezen voor het afkondigen van bovenwettelijke voorschriften voor windenergie, komt goed overeen met de wens van de kiezers in die provincies. Afgaande op de respondenten van Kieskompas bestaan er in deze provincies immers geen meerderheden tegen de plaatsing van windmolens: het aantal tegenstanders onder hen is ongeveer één derde.

In Drenthe en Zeeland is wél een (kleine) meerderheid tegen extra molens, maar werd in het coalitieakkoord geen bovenwettelijke regels opgenomen.

Dat Flevoland, Friesland, Gelderland, Groningen, Noord-Holland en Overijssel wél meer of minder verregaande bovenwettelijke regels voor de plaatsing van windmolens instellen, komt niet overeen met de kiezerswens. Nergens is daar een meerderheid tegen windmolens. In Noord-Holland bijvoorbeeld is maar 32 procent tegen meer windmolens, terwijl het coalitieakkoord een windladder aankondigt om projecten mee te selecteren. De aankondiging van Gelderland geen nieuwe projecten toe te voegen aan projecten die al in de pijplijn zitten, komt evenmin over met de kiezerswens: slechts 36 procent ziet extra molens niet zitten.

Er moeten meer windmolens in [Provincie] komen * Provincie

% within Provincie

		Provincie											
		Drenthe	Flevoland	Friesland	Gelderland	Groningen	Limburg	Noord-Brabant	Noord-Holland	Overijssel	Utrecht	Zeeland	Zuid-Holland
Er moeten meer windmolens in [Provincie] komen	Helemaal niet mee eens	26%	22%	15%	13%	19%	12%	12%	12%	14%	14%	19%	11%
	Niet mee eens	29%	27%	30%	23%	30%	22%	21%	20%	21%	23%	31%	20%
	Neutraal	23%	26%	25%	26%	25%	27%	28%	25%	28%	24%	23%	28%
	Mee eens	18%	17%	25%	27%	21%	31%	31%	29%	29%	28%	21%	32%
	Helemaal mee eens	3%	5%	4%	7%	4%	6%	6%	9%	6%	8%	4%	8%
	Geen mening	1%	4%	1%	3%	2%	2%	2%	4%	2%	4%	1%	2%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

De provincie moet gemeenten dwingen tot het plaatsen van windmolens, ook als de gemeente hier tegen is * Provincie

% within Provincie

		Provincie Gelderland
	Helemaal niet mee eens	22%
	Niet mee eens	37%
	Neutraal	17%
	Mee eens	18%
	Helemaal mee eens	3%
	Geen mening	2%
Totaal		100%

Bewoners en bedrijven moeten de ruimte krijgen om zelf windmolens te plaatsen voor eigen gebruik * Provincie

% within Provincie

		Provincie Friesland
	Helemaal niet mee eens	7%

Regioteam Energietransitie

	Niet mee eens	23%
	Neutraal	16%
	Mee eens	44%
	Helemaal mee eens	9%
	Geen mening	1%
Totaal		100%

Zonne-energie

De bovenwettelijk restricties die Flevoland, Friesland, Gelderland, Groningen, Noord-Holland en Overijssel willen stellen aan het plaatsen van zonnepanelen op landbouwgrond is nergens in die provincies gestoeld op een meerderheid. In Utrecht en Zuid-Holland is dat evenmin het geval, maar die provincies doen dat dan ook niet. Opmerkelijk genoeg zijn in Drenthe en Zeeland wel krappe meerderheden voor zulke restricties, terwijl de coalitieakkoorden er daar geen gewag van maken.

Om zoveel mogelijk duurzame energie op te wekken, mogen zonnepanelen ook op weilanden worden geplaatst * Provincie

% within Provincie

		Provincie								
		Drenthe	Friesland	Gelderland	Groningen	Noord-Brabant	Noord-Holland	Overijssel	Utrecht	Zuid-Holland
	Helemaal niet mee eens	20%	17%	14%	14%	12%	9%	19%	11%	9%
	Niet mee eens	31%	33%	26%	30%	25%	22%	28%	22%	22%
	Neutraal	14%	15%	12%	16%	14%	14%	13%	14%	15%
	Mee eens	28%	30%	39%	32%	39%	42%	30%	41%	42%
	Helemaal mee eens	6%	5%	9%	7%	10%	12%	9%	11%	11%
	Geen mening	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Gebouwde omgeving

In vijf provincies vroeg Kieskompas of de provincie zou moeten meebetalen aan het aardgasvrij maken van woningen. Overal waren daar ruime meerderheden van de kiezers voor. Toevallig of niet, de akkoorden van Drenthe, Friesland, Groningen en Limburg behoorden tot de zes die er überhaupt aandacht aan besteden. Alleen in Gelderland, waar slechts 23 procent tegen het besteden van zogenaamde NUON-gelden aan de bestrijding van energiearmoede was, schreef hier niks over op.

Alle woningen moeten zo snel mogelijk aardgasvrij zijn, ook als de provincie daaraan moet meebetalen * Provincie

% within Provincie

		Provincie Drenthe	Friesland	Groningen	Limburg
	Helemaal niet mee eens	13%	10%	7%	15%
	Niet mee eens	26%	27%	20%	26%
	Neutraal	18%	20%	20%	19%
	Mee eens	32%	34%	39%	31%
	Helemaal mee eens	9%	8%	13%	8%
	Geen mening	1%	1%	1%	1%
Totaal		100%	100%	100%	100%

De provincie moet meebetalen aan plannen van inwoners om duurzame energie op te wekken * Provincie

% within Provincie

		Provincie Drenthe	Groningen
	Helemaal niet mee eens	3%	2%
	Niet mee eens	8%	6%
	Neutraal	14%	12%
	Mee eens	58%	58%
	Helemaal mee eens	17%	20%
	Geen mening	1%	1%
Totaal		100%	100%

Gelderland moet de Nuon gelden uitgeven aan armoedebestrijding *

% within Provincie

		Provincie Gelderland
	Helemaal niet mee eens	5%
	Niet mee eens	18%
	Neutraal	25%
	Mee eens	37%
	Helemaal mee eens	8%
	Geen mening	6%
Totaal		100%

Regioteam Energietransitie

Als gemeenten onvoldoende duurzame energie opwekken, moet de provincie deze gemeenten dwingen dit te doen * Provincie

% within Provincie

		Provincie Utrecht
	Helemaal niet mee eens	6%
	Niet mee eens	18%
	Neutraal	21%
	Mee eens	44%
	Helemaal mee eens	9%
	Geen mening	2%
Totaal		100%

Oplaainfra

In vijf provincies vroeg Kieskompas naar de wenselijkheid van provinciale betrokkenheid bij de uitrol van laadinfra voor elektrische auto's. De grote meerderheden voor deze stellingen klonken door in het akkoord van die provincies (behoudens Noord-Brabant, dat we nog niet kennen).

Om de aanschaf van een elektrische auto aantrekkelijker te maken, moet de provincie extra inzetten op het plaatsen van openbare laadpalen * Provincie

% within Provincie

		Provincie				
		Flevoland	Limburg	Noord-Brabant	Noord-Holland	Utrecht
	Helemaal niet mee eens	8%	9%	6%	6%	6%
	Niet mee eens	13%	14%	12%	12%	12%
	Neutraal	18%	19%	18%	16%	16%
	Mee eens	45%	44%	48%	48%	49%
	Helemaal mee eens	14%	12%	14%	16%	15%
	Geen mening	2%	2%	1%	1%	1%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%

Kernenergie

Van de provincies die openstaan voor of onderzoek willen doen naar vormen van kernenergie bestaat daar enkel in Zeeland een meerderheid voor (55 procent). In Limburg, Gelderland, Noord- en Zuid-Holland en Utrecht is tussen de 32 en 45 procent van de kiezers voor bouw van een kerncentrale (wat uiteraard nog iets anders is dan het doen van onderzoek).

In [Provincie] mag een kerncentrale komen * Provincie

% within Provincie

		Provincie									
		Flevola nd	Fries land	Gelderl and	Limbu rg	Noord - Braba nt	Noord- Holla nd	Over ijssel	Utrech t	Zeelan d	Zuid- Holla nd
	Helemaal niet mee eens	32%	26%	23%	22%	19%	19%	23%	27%	14%	21%
	Niet mee eens	18%	24%	20%	20%	20%	18%	20%	25%	17%	22%
	Neutraal	16%	18%	16%	17%	17%	15%	19%	14%	15%	15%
	Mee eens	22%	21%	27%	27%	27%	30%	26%	23%	35%	27%
	Helemaal mee eens	10%	9%	11%	12%	14%	15%	10%	9%	19%	12%
	Geen mening	2%	2%	2%	1%	3%	2%	2%	2%	1%	2%
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Er moet een kerncentrale in de Eemshaven komen * Provincie

% within Provincie

		Provincie Groningen
	Helemaal niet mee eens	24%
	Niet mee eens	24%
	Neutraal	17%
	Mee eens	23%
	Helemaal mee eens	8%
	Geen mening	3%
Totaal		100%

De provincie Fryslân mag geen vergunningen afgeven voor het plaatsen van mestvergisters * Provincie

% within Provincie

		Provincie Friesland
	Helemaal niet mee eens	6%
	Niet mee eens	20%
	Neutraal	38%
	Mee eens	17%
	Helemaal mee eens	4%
	Geen mening	14%
Totaal		100%

Groningen moet koploper van Europa blijven in het produceren van waterstof, ook als de provincie daaraan moet meebetalen * Provincie

% within Provincie

	Provincie Groningen	
Helemaal niet mee eens		3%
Niet mee eens		11%
Neutraal		23%
Mee eens		44%
Helemaal mee eens		16%
Geen mening		4%
Totaal		100%

Partij politieke observaties

Een paar observaties over het onderhandelingsresultaat van de BBB, de grote winnaar van de verkiezingen.

Behalve in Limburg, Overijssel en Zuid-Holland zijn kiezers van de BBB in (flinke) meerderheid tegen extra windmolens. Toch is in alle akkoorden waar de BBB in deelneemt erkent dat er extra windcapaciteit moet komen. Op dat punt ging de BBB dus mee met andere partijen, hoewel er wel in zes provincies bovenwettelijke eisen voor windprojecten zijn aangekondigd.

Dat geldt in mindere mate voor zonnepanelen op landbouwgrond. BBB-kiezers zien dat behalve in Zuid-Holland (waar ook geen extra eisen zijn opgenomen) in meerderheid niet zitten. Dat is in zes provincies ook in het akkoord opgenomen. In Zeeland, Limburg en Drenthe haalde de partij dat punt niet binnen.

Daarnaast kun je stellen dat gedeputeerden van GroenLinks en SP met de meest gedetailleerde akkoorden aan de slag gaan. Utrecht, Zuid-Holland en Limburg scoren het meest volledig, met Noord-Holland en Drenthe in de subtop.

Bijlage 1

Elf analyse van provincies met relevante teksten op alle issues.

Bijlage 2

Tabellen van Kieskompas met kiezersvoorkeuren van alle partijen op alle issues voor twaalf provincies.